

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

ДМИТРЕНКО ТЕТЯНА

Методичні рекомендації

*Ефективна організація
та проведення конкурсів
фахової та професійної
майстерності*

Полтава 2015

Розглянуто та затверджено рішенням навчально-методичної ради Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Полтавській області, протокол №4 від 30.06.2015р.

Укладач: Дмитренко Т.В., методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Полтавській області

Редактор: Короп Т.С., методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Полтавській області

Рецензент: Головач М.І., директор Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Полтавській області.

У методичних рекомендаціях розкриті основні моменти підготовки та проведення конкурсів фахової та професійної майстерності, які можуть бути використані педагогічними працівниками та адміністрацією ПТНЗ.

Вступ

Конкурсом вважається процес визначення найкращого претендента на перемогу (конкурсанта), або найкращих претендентів на перемогу (конкурсантів) у відповідності з правилами (умовами), визначеними перед початком проведення конкурсу.

Конкурси різного роду часто використовуються для мотивації. Їхня мета – підвищити мотивацію і примусити учасників конкурсу мобілізуватися за рахунок азарту, викликаного змаганням.

Визначення переможців здійснюється шляхом «якісного дослідження» (експертизи) та/або «кількісного дослідження» (голосування).

При якісному дослідженні конкурсанти оцінюються членами журі, суддівською колегією, групою або групами спеціально уповноважених осіб, які здатні професійно і об'єктивно оцінити якісні характеристики конкурсантів за визначеними критеріями. Визначення переможців відбувається шляхом сумування оцінок, які були надані конкурсанту від кожного члена журі, і виявлення учасників конкурсу з найбільшою кількістю балів.

Приклади конкурсів з якісним дослідженням: «Оскар», «Греммі» та інші.

При кількісному дослідженні конкурсанти обираються шляхом загального голосування, в якому учасники голосування виявляють свою симпатію до конкурсантів, користуючись суб'єктивними мотивами, а взяти участь у голосуванні може практично будь-яка людина. Визначення переможців стає можливим за рахунок сумування голосів, відданих конкурсантам в період проведення голосування. Переможцем стає конкурсант, який отримав найбільшу кількість голосів і зайняв перше місце в рейтингу.

Приклади конкурсів кількісного дослідження: «Євробачення»,

шоу «Україна має талант» та ін.

Також існують комплексні методики оцінки, які об'єднують якісні та кількісні дослідження.

Модернізація первинної професійної освіти передбачає якісно новий рівень підготовки робітників, а це, в свою чергу, вимагає оновлення змісту і форм професійного навчання, високого рівня професійної майстерності педагогів, підвищення ролі органів освіти та професійних освітніх установ.

Висока майстерність у набутій професії дозволяє майстру виробничого навчання та учню системи професійної освіти бути конкурентоспроможним на ринку праці. Професіоналізм забезпечує високу професійну мобільність, здатність оперативно освоювати нововведення і швидко адаптуватися до мінливих умов виробництва, здатність самостійно обирати сферу діяльності, приймати відповідальні рішення і забезпечувати саморегуляцію поведінки.

З метою підвищення якості професійної освіти, вдосконалення форм, методів, засобів виробничого навчання, обміну досвідом проводяться конкурси професійної майстерності майстрів виробничого навчання та учнів професійно-технічних навчальних закладів для визначення кращого за професією.

Конкурс професійної майстерності – це форма трудового змагання, найбільш ефективна форма демонстрації своїх здібностей, впровадження передових прийомів і методів праці, нової техніки і прогресивної технології, підвищення рівня професійної підготовки, виявлення кращих індивідуальних показників, підвищення інтересу до професії та її популяризації.

Конкурси фахової та професійної майстерності є однією з ефективних форм стимулювання потреби в оновленні професійних знань, творчому пошуку, удосконаленні навичок професійної діяльності. Позитивною рисою є і те, що в процесі їх підготовки і проведення задіяний весь колектив закладу. Це створює творчу атмосферу, накладає певну відповідальність на той чи інший підрозділ установи за рівень професійної підготовки співробітників, забезпечує можливість не тільки виявляти фахові знання, професійну компетентність, а й загальну ерудицію, ділові якості особистості, тощо.

Мета і завдання конкурсів

Конкурси фахової майстерності серед учнів проводяться з метою її підвищення, посилення інтересу до поглибленого вивчення предметів професійно-теоретичної підготовки і оволодіння навичками трудових прийомів, виявлення обдарованих учнів.

Основними завданнями конкурсів фахової майстерності серед учнів ПТНЗ є:

- стимулювання професійного самовдосконалення учнівської молоді;
- розвиток творчих здібностей обдарованих дітей;
- моніторинг рівня професійної підготовки учнів;
- підвищення рівня викладання спеціальних дисциплін, фахової підготовки учнів;
- відбір учасника чи формування команд для участі в міських, обласних та Всеукраїнських конкурсах.

Конкурси професійної майстерності серед педагогічних працівників проводяться з метою підвищення професійної майстерності, популяризації фахових здобутків, кращого

виробничого та педагогічного досвіду.

Основними завданнями конкурсів професійної майстерності серед педагогічних працівників є:

- піднесення ролі майстра виробничого навчання/викладача у суспільстві та підвищення престижності цієї професії;
- привернення уваги громадськості, органів влади до проблем освіти;
- сприяння творчим педагогічним пошукам, удосконаленню фахової майстерності майстра виробничого навчання/викладача;
- виявлення і поширення передового педагогічного досвіду;
- забезпечення незалежної експертної оцінки педагогічної діяльності.

Етапи та основні аспекти проведення конкурсів

Конкурси можуть проводитися в один або декілька етапів. Наприклад, якщо конкурс всеукраїнського рівня, то спочатку проводиться на рівні навчального закладу, далі обласний етап і завершальним є всеукраїнський етап.

Для організації та проведення конкурсу створюється організаційний комітет, а для перевірки виконання завдань та визначення переможців – журі.

До складу організаційного комітету можуть входити представники адміністрації ПТНЗ, методисти, старші майстри, викладачі спеціальних дисциплін та майстри виробничого навчання.

В обов'язки організаційного комітету входять питання розробки завдань, підготовки проекту положення конкурсу, забезпечення необхідних умов для проведення та оцінювання.

Організаційний комітет конкурсу повинен розробити критерії оцінювання кожного із турів (завдань) конкурсу, за необхідності –

бланки відповідей для теоретичного туру та оціночні відомості для членів журі.

Розробка, обговорення та погодження умов/завдань конкурсів повинні відбуватися на засіданнях профільних методичних комісій, робочих груп, організаційного комітету. До цього процесу доцільно залучати представників замовників-кадрів, провідних фахівців підприємств та соціальних партнерів.

Зміст і складність теоретичного завдання та практичної роботи повинні відповідати:

- для учнів – навчальним програмам з професії відповідно до періоду навчання;

- для майстрів виробничого навчання – вимогам кваліфікаційної характеристики на один-два розряди (категорії) вище встановленого для випускників навчального закладу з даної професії. В теоретичні завдання для майстрів включаються питання з методики виробничого навчання.

На виконання теоретичного завдання відводиться 1–2 академічних години, практичного – не більше 6 годин в день..

Для кожного з етапів конкурсу необхідно створити окреме положення, яке затверджується наказом та відображає всі основні моменти:

- **Загальні положення** – мета, основні завдання та етапи проведення конкурсу;

- **Учасники конкурсу** – кваліфікаційний рівень, можливі обмеження, документи для допуску до участі;

- **Порядок організації конкурсу** – організаційний комітет та журі (склад може затверджуватись окремим наказом);

- **Програма конкурсу** – теоретичний, практичний, заочний та інші тури з описом завдань кожного туру та критеріями оцінювання;

– **Визначення переможців конкурсу** – умови за якими учасник визначається переможцем, нагородження переможців.

Учасниками конкурсу можуть бути всі учні ПТНЗ певної професії, учні певного кваліфікаційного рівня чи учні однієї групи, обмеження варто зазначити у положенні. Аналогічною є ситуації при проведенні конкурсів серед педагогічних працівників, в яких учасниками можуть бути викладачі спецдисциплін чи майстри виробничого навчання певної професії.

Тури та завдання конкурсів

Зазвичай конкурс фахової майстерності серед учнів ПТНЗ складається з теоретичного та практичного турів.

Теоретичний тур повинен включати питання (завдання) з основних предметів професійно-теоретичної підготовки та обов'язково з предмету «Охорона праці». Форма проведення теоретичного туру може бути різноманітна: тести, розрахункові завдання, задачі та інше.

Існує багато типів тестових завдань. Їх можна розподілити на два основні:

- завдання закритої форми із запропонованими відповідями;
- завдання відкритої форми з вільно конструйованою відповіддю.

До завдання закритої форми з варіантами відповідей на вибір належать:

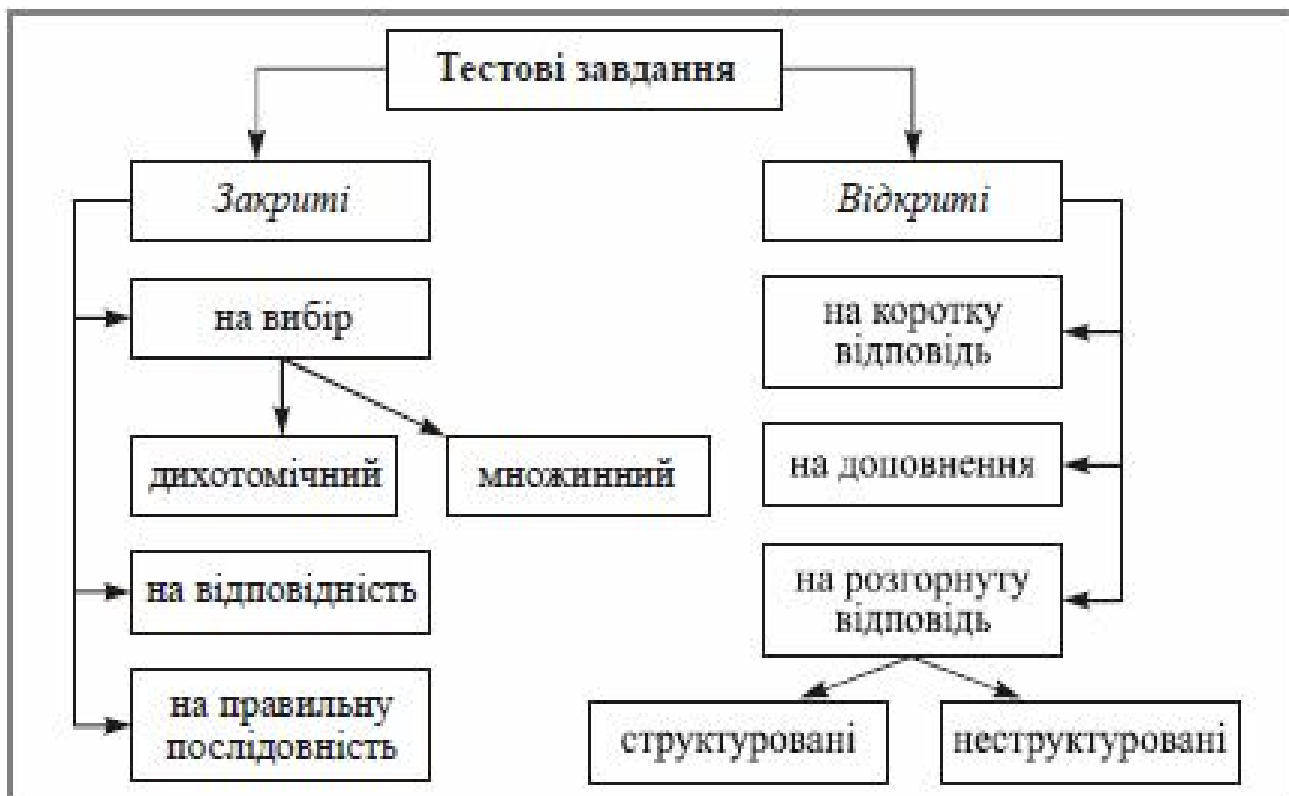
- завдання з однією правильною відповіддю;
- завдання з кількома правильними відповідями, дихотомічні (два варіанти відповіді);
- завдання на встановлення відповідності (логічні пари);
- завдання на встановлення правильної хронологічної та

логічної послідовності;

Завдання відкритої форми, у яких відсутні варіанти відповіді.

До завдань такого типу належать:

- завдання з короткою відповіддю;
- на доповнення;
- завдання з розгорнутою відповіддю (структуровані, неструктуровані).

У стандартизованих тестах навчальних досягнень учнів найчастіше використовується завдання *закритої форми з вибором однієї правильної відповіді*, яке складається із завдання чи запитання (воно формулюється максимально точно, стисло, зрозуміло) та відповідей до завдання. Це завдання передбачає вибір правильної відповіді з чотирьох-п'яти наведених. Серед запропонованих відповідей правильною є лише одна, а в інших (їх називають дистракторами) моделюються типові помилки, яких припускаються учні при виконанні відповідних завдань.

Завдання вважається виконаним правильно, якщо в бланку

відповідей закреслена лише одна клітинка під буквою, яка позначає правильну відповідь.

Завдання закритої форми з вибором декількох правильних відповідей.

Воно складається із завдання чи запитання та відповідей до завдання (сукупність правильних та неправильних відповідей). Відповіді до завдання обов'язково повинні відноситися до одного роду або виду термінів. Кількість відповідей бажано мати від 5 до 12. У тестових завданнях такого формату конкурсант мусить вибрати усі правильні відповіді із запропонованого списку варіантів. У цьому типі тестів кожен варіант відповіді повинен бути або абсолютно правильним, або абсолютно неправильним, для того, щоб уникнути неоднозначності. Тестове завдання цього формату так само, як і попереднього, діагностує знання і розуміння.

Завдання закритого типу на встановлення відповідностей.

Цей формат належить до категорії логічних пар. Завдання цього типу складається з інструкції-завдання та двох колонок, у яких частини матеріалу позначено буквами (ліворуч) і цифрами (праворуч). У цих завданнях треба встановити відповідність між елементами двох списків. Конкурсант має знайти для кожного елемента першого списку відповідний елемент другого списку.

До категорії логічних пар відноситься ще тестові завдання розширеного вибору. В цьому форматі кожен блок складається з 3-4 умов та спільного для нього переліку варіантів відповідей, кількість яких більша за кількість умов.

Завдання цієї форми дозволяють перевірити так звані асоціативні знання: взаємозв'язок фактів, подій, явищ, форм та змісту, властивостями, формулами, законами тощо.

Завдання на встановлення правильної послідовності.

Ця форма завдань призначена перш за все для перевірки сформованості алгоритмічного мислення та алгоритмічних знань і умінь, навичок пізнавальної діяльності. Цей формат завдань більш природній для гуманітарних дисциплін, наприклад історії. У спеціальній технології йдеться про впорядкованість елементів деякої множини за лінійним порядком, послідовність дій та операцій, ланцюжок розумових дій, який утворює систему знань, умінь, уявлень.

Закриті тестові завдання виявляють такі результати навчальної діяльності, як обсяг інформації, що запам'ятовує учень, розуміння теорії, правил, принципів, уміння використовувати теоретичні знання в роботі із запропонованим матеріалом. Однак закриті форми тестових завдань не дають змоги конкурсанту виявити здатність аналізувати, синтезувати й оцінювати різноманітну інформацію. Для цього використовують відкриті завдання.

Завдання відкритої форми з короткою відповіддю.

Специфічність цієї форми завдань полягає в тому, що в них не пропонується перелік відповідей. Особа повинна сама дописати відповідь, яка свідчить про наявність або відсутність необхідних знань. Завдання відкритої форми використовуються там, де необхідно повністю виключити отримання правильної відповіді шляхом вгадування і тим самим підвищити якість педагогічного вимірювання.

Розв'язання даного завдання виконується учнем на чернетці, а результат записується у бланк відповідей.

Завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю.

Ця форма завдань передбачає розгорнутий виклад заданої теми, розв'язання задач. Завдання має комплексний характер, а тому для його виконання учасник повинен застосовувати широке коло знань та

вмінь.

Розв'язання завдань відкритої форми з розгорнутою відповіддю записується у відповідному бланку.

Приклади тестових завдань різної форми

Форми тестових завдань	Приклади тестових завдань								
1. ЗАКРИТІ — 1) на вибір: — простий (правильно — неправильно) — дихотомічний (два варіанти відповіді) — множинний із зазначеною кількістю правильних відповідей; — множинний з незазначеною кількістю правильних відповідей (таких узагалі може не бути) 2) на відповідність	1. Чи правильним є наведене нижче визначення: Педагогічний тест — це система завдань специфічної форми а) правильно; б) неправильно 2. Яке із наведених закінчень даного твердження є правильнішим: Складність завдань у педагогічному тесті має: а) збільшуватися; б) знижуватися 3. Оберіть із наведених далі характеристик два основні критерії якості тестів: • стислість; • надійність; • валідність; • об'єктивність; • несуперечливість. 4. Основними критеріями якості тестів є: • стислість; • надійність; • валідність; • об'єктивність; • несуперечливість 5. Встановіть відповідність між елементами лівого і правого стовпчиків: <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">1. Закриті тести</td> <td style="width: 50%;">а) на вибір</td> </tr> <tr> <td>2. Відкриті тести</td> <td>б) на розгорнуту відповідь</td> </tr> <tr> <td>1. ____; 2. ____</td> <td>в) на відповідність</td> </tr> <tr> <td></td> <td>г) на коротку відповідь</td> </tr> </table>	1. Закриті тести	а) на вибір	2. Відкриті тести	б) на розгорнуту відповідь	1. ____; 2. ____	в) на відповідність		г) на коротку відповідь
1. Закриті тести	а) на вибір								
2. Відкриті тести	б) на розгорнуту відповідь								
1. ____; 2. ____	в) на відповідність								
	г) на коротку відповідь								
3) на правильну послідовність	6. Із запропонованого переліку слів складіть визначення: Педагогічний тест — це _____ ...завдань, форми, специфічної, система ...								
2. ВІДКРИТІ: 1) на коротку однозначну відповідь 2) на доповнення 3) на розгорнуту відповідь — структуровану (з обмеженням); — неструктуровану	7. Запишіть основні критерії якісних тестів _____ 8. Доповніть визначення необхідними словами: Педагогічний тест — це _____, певного _____, що зростає _____, що дає змогу _____ 9. Вкажіть основні етапи розроблення тестів: 1. _____ 2. _____ 3. _____ 10. Запишіть визначення: Педагогічний тест — це _____								

Проведення теоретичного туру можливе із застосуванням комп'ютерної техніки та подальшим друком результатів або за допомогою попередньо розробленого бланку відповідей.

Практичний тур може мати одне або декілька завдань і повинен відповідати професії та рівню кваліфікації, вказаним в умовах конкурсу. Завдання практичного туру може носити завершений характер і передбачати виконання повного циклу операцій, у результаті яких буде отримано готовий виріб. Разом з тим, можливе виконання конкурсантами окремих операцій, не об'єднаних в єдине ціле.

При формуванні завдань практичного туру конкурсу фахової майстерності серед учнів ПТНЗ, варто враховувати кваліфікаційний рівень конкурсантів, можливості навчального закладу щодо практичного забезпечення виконання завдань даного туру, сучасні вимоги виробництва, новітні технології та регіональний компонент, якими повинні були оволодіти учні в процесі навчання.

Конкурсні вироби (виконувані роботи) повинні підбиратися з урахуванням їх практичної доцільності. Зміст завдань та умови їх виконання необхідно завчасно довести до відома всіх учасників, так як для підготовки заготовок, інструменту та обладнання потрібна велика кількість часу.

Всі конкурсанти повинні виконувати однакові завдання на однотипному обладнанні з застосуванням однакового стандартного інструменту. Користування власним інструментом і пристосуваннями забороняється, якщо це не передбачено умовами конкурсу.

Для виконання практичного завдання всім учасникам конкурсу за жеребом надаються рівноцінні робочі місця (верстат, машина, агрегат, об'єкт та ін.) з необхідними матеріалами, сировиною, набором інструментів і пристосувань.

Організаційним комітетом при розробці завдань визначається також за допомогою яких видів устаткування та інструменту та на яких верстатах/машинах їх виконувати.

Самостійна робота учнів у процесі виконання практичного завдання повинна включати в себе:

- аналіз робочого місця з точки зору його відповідності запропонованому завданню;
- підбір інструментів, матеріалів, пристосування, довідників тощо, необхідних для виконання даного завдання;
- планування роботи для виконання завдання;
- раціональний підбір, комбінування і використання трудових прийомів в ході практичного виконання завдання;
- перевірку ходу і результатів роботи з точки зору їх відповідності зазначеним вимогам.

Загальна оцінка практичного завдання складається з оцінок складових його елементів, наприклад:

- якості роботи;
- дотримання технічних і технологічних вимог;
- виконання трудових прийомів і операцій;
- норм часу;
- застосування раціональних прийомів і методів праці;
- дотримання правил безпеки праці.

Кожен елемент завдання оцінюється в балах у залежності від його значимості і складності. Критерії оцінювання та кількість балів за кожен з них попередньо визначаються на засіданні організаційного комітету або спільно з членами журі.

Зазвичай кожен член журі оцінює конкурсні роботи самостійно, заповнюючи відомість (протокол). Безпосередньо після закінчення практичної частини конкурсу проводиться детальний аналіз підсумків

виконання практичного завдання.

При недотриманні умов конкурсу, грубих порушень технології виконання робіт, правил безпеки праці учасник конкурсу за рішенням оргкомітету може бути відстороненим від подальшого виконання завдання.

Конкурси професійної майстерності серед педагогічних працівників можуть мати також заочний тур, під час якого члени журі конкурсу ознайомлюються із педагогічними працівниками шляхом перегляду відкритих заходів, оцінюють підготовлені методичні розробки відкритого уроку чи виховного заходу, переглядають результати виконаних досліджень тощо.

Умовами конкурсу може бути передбачений заключний тур, для участі у якому учасники конкурсу готують презентацію чи портфоліо про себе, професію, навчальний заклад тощо.

Терміни проведення конкурсів необхідно визначити заздалегідь та погодити з адміністрацією навчального закладу.

Конкурси фахової майстерності серед учнів ПТНЗ зазвичай відбуваються у терміни від 1 до 3 днів (залежить від кількості учасників, складності та об'єму теоретичного та практичного турів).

Конкурси професійної майстерності серед педагогічних працівників можуть бути більш тривалими. Якщо конкурс відбувається у три тури (заочний, теоретичний та практичний), то тривалість заочного туру може бути тривалістю у декілька тижнів чи навіть місяців. У випадку коли, практичний тур передбачає відвідування членами журі відкритих заходів, практичний тур також може бути проведений у більш ніж 2-3 дні. На проведення заключного туру можливе виділення окремого дня або суміщення його з днем підведення підсумків конкурсу та нагородження переможців.

Психологічна та професійна підготовка учасників конкурсів

Важливим елементом конкурсів є психологічно-емоційний стан учасників, які повинні чітко усвідомлювати мету участі в ньому, відноситися до цього як до цікавого незабутнього досвіду та можливості оцінити свої професійні знання та уміння. В жодному разі участь у конкурсі не повинна носити примусовий характер. Позитивний настрій, надія на перемогу та виконання завдань без поспіху та зайвих емоцій дозволить отримати гарний результат.

Учасники повинні бути заздалегідь ознайомлені з умовами проведення конкурсу, турами та основними завданнями. При підготовці до участі в етапі на рівні навчального закладу конкурсант може підготуватися сам або звернутися за допомогою до майстрів виробничого навчання чи викладачів спеціальних дисциплін.

Перед обласним чи всеукраїнським етапами підготовка конкурсанта повинна бути комплексною і передбачати додаткові заняття з предметів професійно-теоретичної підготовки та виробничого навчання, а також виходити за межі матеріалу, передбаченого Державними стандартами професійно-технічної освіти. Необхідно опрацювати додаткову літературу, ознайомитися з технологіями, обладнанням та матеріалами сучасного виробництва, поспілкуватися з провідними фахівцями. При можливості попередньо ознайомитися з обладнанням, матеріалами, місцем проведення конкурсу.

Підсумки конкурсів, нагородження переможців

Для перевірки виконання завдань та визначення переможців конкурсів створюється журі, до складу яких можуть входити представники професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів, представники замовників-кадрів.

На підставі оціночних відомостей журі визначає переможців. У випадку, коли двоє або більше учасників набрали однакову кількість балів, перевага надається тому, хто набрав більшу кількість балів у практичному турі.

Нагородження переможців та учасників є важливим моментом конкурсу, адже будь-яка праця повинна бути відзначена. Нагорода може мати невелику матеріальну цінність (грамота, подяка, блокнот та ін.), але важливе моральне значення для учасника.

Після проведення конкурсу необхідно підвести підсумки та зробити аналіз виконання завдань учасниками. Це доцільно здійснити на засіданні методичної комісії відповідного профілю. Проаналізувавши проведений конкурс (чи участь учня у обласному/всеукраїнському конкурсі) необхідно розробити план заходів щодо виявлених прогалин та конкретних недоліків, відповідальних за їх усунення та терміни. Варто також ознайомити інших учасників освітнього процесу з кращими результатами конкурсу.

По завершенню конкурсів готується підсумковий наказ, в якому дається коротка характеристика основних моментів конкурсу, зазначаються найкращі результати та переможці.

З метою поліпшення організації і проведення конкурсів бажано застосовувати анкетування учасників і присутніх стосовно позитивних сторін і недоліків, пропозицій щодо впровадження цієї форми удосконалення професійної та фахової майстерності.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації зі складання тестових завдань /В.П.Сергієнко, Л.О.Кухар. –К., НПУ, 2011. – 41с.

2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03 червня 2013 року № 669 “Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс професійної майстерності серед майстрів виробничого навчання системи професійно-технічної освіти”, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 17 червня 2013 року за № 978/23510.

3. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 року № 1099, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056 (із змінами) «Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності».

4. Психологія діяльності та навчальний менеджмент. Навч. посіб.; за заг. ред. М.В.Артюшиної. — К.: КНЕУ, 2008. — 336 с.

